

Hälso- och sjukvårdsnämnden
Hälso- och sjukvårdsförvaltningen
Barn kvinnor unga och asyl
Sandra Dolietis

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2025-03-05

HSN 2024-1012

Hälso- och
sjukvårdsnämnden

Yttrande över remiss betänkandet Vissa åtgärder för stärkt återvändandeverksamhet och utlänningskontroll (SOU 2024:80)

Ärendebeskrivning

Yttrande över remiss betänkandet Vissa åtgärder för stärkt återvändandeverksamhet och utlänningskontroll (SOU 2024:80).

Beslutsunderlag

Hälso- och sjukvårdsdirektörens tjänsteutlåtande
Betänkandet Vissa åtgärder för stärkt återvändandeverksamhet och utlänningskontroll (SOU 2024:80)

Förslag till beslut

Hälso- och sjukvårdsnämnden beslutar följande:

Hälso- och sjukvårdsnämnden antar hälso- och sjukvårdsdirektörens tjänsteutlåtande över Betänkandet Vissa åtgärder för stärkt återvändandeverksamhet och utlänningskontroll (SOU 2024:80) som nämndens yttrande och överlämnar det till justitiedepartementet.

Förvaltningens motivering till förslaget

Region Stockholm har fått möjlighet att yttra sig över betänkandet Vissa åtgärder för stärkt återvändandeverksamhet och utlänningskontroll (SOU 2024:80). Yttrandet redovisas nedan med fokus på de områden som påverkar Region Stockholms uppdrag att tillhandahålla hälso- och sjukvårdsinsatser.

Sammanfattning av utredningen

Utredningen om stärkt återvändandeverksamhet har haft i uppdrag att se över regelverket kopplat till återvändande och inre utlänningskontroller,

med syfte att stärka återvändandeverksamheten för personer med verkställbara beslut om avvisning eller utvisning.

Utredningen ger förslag på regelverk för utökat informationsutbyte mellan myndigheter (Polismyndigheten, Migrationsverket, och Säkerhetspolisen) för att underlätta verkställighet och motverka olovlig vistelse i Sverige. Följande myndigheter föreslås ingå i det utökade informationsutbytet och ha en skyldighet att lämna uppgifter på eget initiativ om personer från andra länder som inte har rätt att vistas i Sverige:

- Arbetsförmedlingen
- Försäkringskassan
- Kriminalvården
- Kronofogdemyndigheten
- Pensionsmyndigheten
- Skatteverket

Uppgifter som ska lämnas inkluderar namn, födelsetid, medborgarskap, personnummer, adress, kontaktuppgifter och eventuella utländska handlingar.

Utredningen har bedömt att bland annat hälso- och sjukvården, skolan och socialtjänsten inte bör ingå i det utökade informationsutbytet. Dessa myndigheter bedöms ha tillgång till relevanta uppgifter, men en uppgiftsskyldighet bedöms vara svårt att förena med deras uppdrag och kan medföra hälsorisker och att barn går miste om sin rätt till utbildning och skydd.

Utredningen föreslår en ny lag som ger möjlighet att med tvång provta en utländsk person för vissa sjukdomar i syfte att kunna verkställa ett beslut om avvisning, utvisning eller överföring. Även vissa barn som fyllt 15 år kan komma att omfattas av provtagning med tvång. Syftet är att säkerställa ett fungerande återvändande även under en pågående pandemi. Beslut om provtagning ska fattas av Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen och gäller för sjukdomar som är klassificerade som allmänfarliga enligt smittskyddslagen och som innebär ett särskilt hinder för återvändandet. Provtagningen ska ske inom hälso- och sjukvården och utföras av legitimerad läkare eller sjuksköterska. Polisiära befogenheter kan användas för att genomföra provtagningen.

Lagändringarna som föreslås i promemorian väntas träda i kraft den 1 januari 2026.

Utökat informationsutbyte

Utredningen bedömer att bland annat hälso- och sjukvården ska undantas från uppgiftsskyldigheten avseende personer från andra länder som inte har rätt att vistas i Sverige. Detta eftersom uppgiftsskyldigheten är svår att förena med hälso- och sjukvårdens uppdrag och kan medföra hälsorisker. Region Stockholm instämmer i denna bedömning. Region Stockholm anser dock att även konsekvenserna av ett indirekt uppgiftslämnande behöver beaktas. Exempelvis ska en vårdinrättning, när ett barn föds på inrättningen, göra en födelseanmälan till Skatteverket. Detta enligt 24 § folkbokföringslagen (1991:481). Även om hälso- och sjukvården i sig inte omfattas av den aktuella uppgiftsskyldigheten kan Skatteverket, och andra myndigheter som tar emot uppgifter från hälso- och sjukvården om papperslösa personer, vara skyldiga att lämna uppgifterna vidare till Polismyndigheten. Uppgifter som omfattas av hälso- och sjukvårdssekretess har visserligen undantagits från uppgiftsskyldigheten, men det är högst oklart i vad mån uppgifter hos Skatteverket, som tagits emot från hälso- och sjukvården, hos verket kan anses förekomma inom hälso- och sjukvårdsverksamhet eller annan medicinsk verksamhet på det sätt som anges i 25 kap. offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Region Stockholm ser inte att utredningen har tagit höjd för konsekvenserna av ett indirekt uppgiftslämnande från hälso- och sjukvården om personer som inte har rätt att vistas i Sverige. Oavsett om uppgiftslämnandet sker direkt från hälso- och sjukvården, eller via de myndigheter som utredningen i dag föreslår ska omfattas av uppgiftsskyldigheten, torde konsekvenserna för de papperslösa och deras benägenhet att söka vård vara desamma.

Utöver födelseanmälan sker också andra typer av uppgiftslämnande om papperslösa personer från hälso- och sjukvården till de myndigheter som föreslås omfattas av den aktuella uppgiftsskyldigheten, bland annat anmälan om dödsfall till Skatteverket. Exemplet med födelseanmälan nämns specifikt i stycket ovan, men enligt Region Stockholm bör konsekvenserna av indirekt uppgiftslämnande från hälso- och sjukvården i stort beaktas inom ramen för det fortsatta arbetet med lagförslagen.

Provtagning inför verkställighet av avlägsnandebeslut

Utredningens förslag innebär att hälso- och sjukvården förväntas utföra de provtagningar som följer av utredningens förslag. Utredningen bedömer att det kan leda till undanträngningseffekter inom vården och leda till längre väntetider för andra patienter om den provtagning som följer av utredningens förslag kommer behöva prioriteras framför annan vård. Det

skulle bli särskilt problematiskt om hälso- och sjukvården redan är ansträngd på grund av en pandemi.

För hälso- och sjukvårdens del kommer det också innebära viss ökad behandling av känsliga uppgifter om vissa personers hälsotillstånd för att fullgöra dokumentationskrav och överlämnande av personuppgifter mellan de verkställande myndigheterna och hälso- och sjukvården. Behandling av sådana uppgifter sker regelmässigt inom hälso- och sjukvården, men i denna nya situation sker inte behandlingen för att ge en person vård.

Region Stockholm anser att även i det fall den nya lagstiftningen skulle leda till få provtagningar och därmed begränsade undanträngningseffekter, så behöver konsekvenserna av utredningens förslag gällande hälso- och sjukvårdens grunduppdrag och situationen för vårdpersonalen beaktas. Region Stockholm anser att dessa perspektiv bör ingå i bedömningen om förslaget att införa provtagning med tvång är nödvändigt och proportionerligt. Provtagning utförd med tvång mot den enskildes vilja, kan ha en negativ psykologisk påverkan på vårdpersonal som ska utföra provtagningen, särskilt om de upplever att de bryter mot professionernas etiska principer eller känner sig tvingade att agera mot patientens vilja. Det kan orsaka moraliska konflikter och påverka vårdpersonalens arbetsmoral. Att medverka i provtagning med tvång kan för vårdpersonalen upplevas som extra problematiskt i de fall där provtagningen ska utföras på barn. Centrala värden inom hälso- och sjukvård är respekten för alla människors lika värde och patienters rätt till självbestämmande. Den föreslagna lagstiftningen kan medföra att vårdpersonal i vissa fall skulle uppleva att de tvingas bortse från de prioriteringsprinciper som råder inom hälso- och sjukvård: människovärdesprincipen som innebär att alla människor har lika värde och samma rättigheter oberoende av personliga egenskaper och funktioner i samhället, och behovs- och solidaritetsprincipen som innebär att resurserna bör fördelas efter störst behov av vård. Att använda hälso- och sjukvårdens resurser för att genomföra tvångsprovtagningar i annat syfte än att ge vård kan vidare innebära att resurser tas från andra områden där behoven kan vara större. Detta kan leda till att de med störst behov inte får den vård de behöver.

Den ordning som föreslås i utredningen om provtagning med tvång i syfte att verkställa utvisning kan öka risken för att vårdpersonalen utsätts för våld eller hot från personer som motsätter sig provtagningen. Detta kan skapa en osäker arbetsmiljö och påverka personalens känsla av trygghet. Risken finns också att den som utsätts för provtagningen, allmänheten och vårdpersonalen uppfattar att skillnaden mellan hälso- och sjukvårdens

uppdrag och polisens uppdrag blir otydlig. Det kan leda till misstro mot hälso- och sjukvården som instans och göra att vissa människor undviker att söka vård vid behov på grund av otrygghet.

Kostnader för regionerna

Det är idag osäkert hur många som skulle vara aktuella för provtagning inom hälso- och sjukvården på begäran av polisen eller säkerhetspolisen för att verkställa utvisningsbeslut. Kostnaden för provtagningen är också okänd då typen av provtagning inte är fastställd. Utredningen föreslår att regionerna ska kompenseras av staten för kostnaderna, men att frågan om ersättnings utformning behöver utredas vidare.

Region Stockholm instämmer i att ersättningsfrågan bör klargöras i samband med att typen av provtagning och sjukdomar fastställs. Om provtagningar främst sker vid förvar och återvändandecenter kan en stor del av provtagningen ske inom Region Stockholm. Tvångsprovtagning kan kräva extra personal, utbildning och säkerhetsåtgärder, vilket kan bli kostsamt för regionerna. Region Stockholm anser att ersättningsfrågan måste lösas innan provtagning påbörjas och att kompensationen även bör täcka ökad administration och utbildning av vårdpersonal.

Ekonomiska konsekvenser

Utredningens förslag bedöms innebära vissa kostnader för regionen beroende på ersättningsgraden för de nya åtaganden som utredningens förslag kommer innebära för regionen. Utredningen föreslår att regionerna ska kompenseras av staten för kostnaderna, men att frågan om ersättnings utformning behöver utredas vidare.

Om provtagningar främst sker vid förvar och återvändandecenter kan en stor del av provtagningen ske inom Region Stockholm. Tvångsprovtagning kan kräva extra personal, utbildning och säkerhetsåtgärder, vilket kan bli kostsamt för regionerna.

Konsekvenser för patientsäkerhet

Förslaget bedöms innebära risk för undanträngningseffekter inom vården och leda till längre väntetider för andra patienter om den provtagning som följer av utredningens förslag kommer behöva prioriteras framför annan vård. Det skulle bli särskilt problematiskt om hälso- och sjukvården redan är ansträngd på grund av en pandemi.

Konsekvenser för jämlik och jämställd vård

Även om hälso- och sjukvården i sig inte omfattas av den aktuella uppgiftsskyldigheten kan Skatteverket, och andra myndigheter som tar

emot uppgifter från hälso- och sjukvården om papperslösa, vara skyldiga att lämna uppgifterna vidare till Polismyndigheten.

Oavsett om uppgiftslämnandet sker direkt från hälso- och sjukvården, eller via de myndigheter som utredningen i dag föreslår ska omfattas av uppgiftsskyldigheten, torde konsekvenserna för de papperslösa och deras benägenhet att söka vård vara desamma. Detta kan skapa oro och misstro hos papperslösa, vilket kan leda till att de undviker att söka vård.

Miljökonsekvenser

Förslaget bedöms kunna innebära en viss negativ miljöpåverkan på grund av ökat resande till och från provtagning.

Administrativa konsekvenser

Utredningens förslag kan medföra en ökad administrativ belastning för de enheter och vårdpersonal som hanterar de eventuella provtagningar som kan bli nödvändiga för verkställandet av utvisningsbeslut. Detta skulle innebära hantering av juridiska och administrativa aspekter kring tvångsprovtagningar, såsom dokumentation och rapportering, vilket kan ta tid från vårdpersonalens primära vårduppgifter.

Anders Ahlsson
Hälso- och sjukvårdsdirektör

Christoffer Bernsköld
Avdelningschef

Beslutet ska skickas till
Justitiedepartementet
Akten

Godkänd av Anders Ahlsson, 2025-03-05